

Van de Egyptische stoel van Berlage tot de Voddendoel van Tejo Remy en van een tapijt van Jaap Gidding tot een wandkleed van Hella Jongerius. 120 jaar Nederlandse vormgeving wordt in deze catalogus beschreven. De op de natuur geïnspireerde Art Nouveau, de expressionistische Amsterdamse School, de Haagse art deco, De Stijl, Het Nieuwe Bouwen, Goed Wonen en Droog Design passeren de revue. Het spanningsveld tussen industriële vormgeving en ambacht loopt als een rode draad door de vormgevingsgeschiedenis heen. Het ambacht staat bij de hedendaagse ontwerpers hoog op de agenda. Decoratie, ornament en traditionalisme zijn terug. Er is veel aandacht voor natuurlijke materialen, vakmanschap en het unieke object. Van maar liefst 80 vooraanstaande Nederlandse ontwerpers worden meubels, keramiek, sieraden, glas, affiches, zilver en textiel besproken. In deze royaal geïllustreerde catalogus komen onder meer Berlage, Lion Cachet, Copier, Jaap Gidding, Rietveld, Dick Bruna, Floris Meydam, Bruno Ninaber, Gijs Bakker, Emmy van Leersum, Studio Job, Maarten Baas, Tejo Remy, Studio Makkink en Bey aan bod.

barcode vervangen!!

8 715648 312386

een mooi ding ambacht, vormgeving, kunst 1890 – 2010

een mooi ding

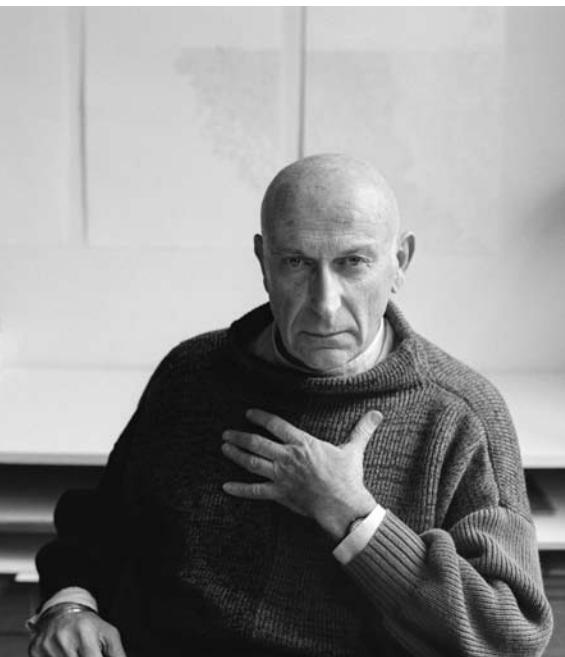
ambacht, vormgeving, kunst
1890 – 2010

**Jaren zeventig een nieuwe generatie vormgevers:
'form follows concept'**

Begin jaren zeventig vinden er grote veranderingen plaats binnen de industrie. Door de oliecrisis in 1973 zijn veel fabrieken en bedrijven gedwongen te krimpen of te fuseren. Sommige gaan zelfs failliet. Vooral de meubelbranche wordt hard getroffen. Veel kleinere fabrieken hebben niet op tijd kunnen investeren in de vernieuwing van hun producten en de mechanisering van het productieproces waardoor ze in deze jaren het hoofd niet meer boven water kunnen houden. Bepaalde bedrijven weten echter door innovatie de crisis door te komen zoals Artifort en Pastoe die met vernieuwende meubels op de markt komen. Ook tapijtfabriek Van Besouw in Goirle weet door innovatie te overleven. Op aanraden van het Instituut voor Industriële Vormgeving gaat directeur Jan Mes met Benno Premsele een samenwerking aan. Met het gebruik van natuurlijke materialen, subtiele structuren en een ingetogen kleurengamma weten Benno Premsele en Van Besouw zich te onderscheiden. In 1970 oogst het bedrijf groot succes met het door Premsele en zijn team ontworpen gebreide katoenen lusjestaaptijt (afb. 85).

Van een luxe als kamerbreed tapijt kan nu haast iedereen genieten, net als van een televisie en centrale verwarming. In de jaren zestig, waarin de jongeren zich hebben los gemaakt van de behoudende denkbeelden van hun ouders is de huiskamer uitgegroeid tot een plek om de eigen smaak uit te dragen. In het ik-tijdperk waarin het individu voorop staat is het interieur naar eigen smaak in te vullen, in de jaren zeventig zet deze trend zich voort. Mensen willen zich omringen met natuurlijke materialen, kurk wordt in veel huizen gebruikt net als schrootjes hout die op de muur en het plafond worden getimmerd. De natuurlijke kleuren groen, bruin en oranje zijn geliefd in huis. In deze tijd van crisis en oplopende werkloosheid moet de woonkamer vooral gezellig zijn. Huiselijkheid is de nieuwe trend. Er is een hang naar handgemaakte zaken zoals gehaakte gordijnen en boerenbont keukenservies. Ook zelf gemaakte meubels ontbreken niet in het interieur. Om aan de vraag van de consument te voldoen schieten de bouwmarkten uit de grond. Als Ikea in 1978 naar Nederland komt is het ook niet verwonderlijk dat dit bedrijf in Nederland direct een groot succes wordt. De voor iedereen betaalbare en toch stijlvolle meubelen vallen bij het Nederlandse publiek erg in de smaak.

De tijden van Goed Wonen zijn inmiddels volledig voorbij, luxe in huis is nu de norm. Comfortabele bankstellen in plaats van lichte meubels. De Gooise interieurarchitect Jan des Bouvrie speelt in op deze ontwikkeling. Na zijn opleiding te hebben gevolgd aan de Kunstnijverheidsschool te Amsterdam werkt hij in de 'Goed Wonen-zaak' van zijn ouders. Uit onvrede over de bestaande meubelen begint hij zijn eigen meubels te ontwerpen. Hij maakt in de jaren zeventig een aantal comfortabele banken als de elementenbank (1971) en de kubusbank (1969) (afb. 105). die erg bij de consumenten in de smaak vallen.

104
Benno Premsele

105
Jan des Bouvrie
Kubusbank 1969
uitgevoerd door Gelderland
collectie Jan des Bouvrie

De kubusbank uit 1969 is zijn eerste meubel dat hij samen met meubelfabriek Gelderland op de markt brengt. Het is inmiddels een bekende klassieker.

De zelf-producerende vormgever

In de jaren zeventig sfeer van huiselijkheid en nostalgie floreert de ambachtskunst zoals al eerder duidelijk is geworden. Nu is het de beurt aan de industrieel ontwerpers om een eigen geluid te laten horen. Het design is eind jaren zestig immers al door de critici failliet verklaard, een herbezinning op het ontwerp zal er moeten komen. Nu de industrie het echter niet voor de wind gaat is het uitproberen van nieuwe ontwerpen niet de eerste prioriteit. Veel industrieel vormgevers zijn genoodzaakt zich te conformeren aan de commerciële en productionele eisen van de fabrieken, maar een aantal ontwerpers kiezen voor de vrijheid en richten zich – los van de industrie – als ondernemer op productdesign. Een grote stimulator van deze ontwikkeling is Gijs Bakker. Als docent aan de academie in Arnhem spoort hij jonge industrieel ontwerpers tot dit idee aan. De eerste industrieel

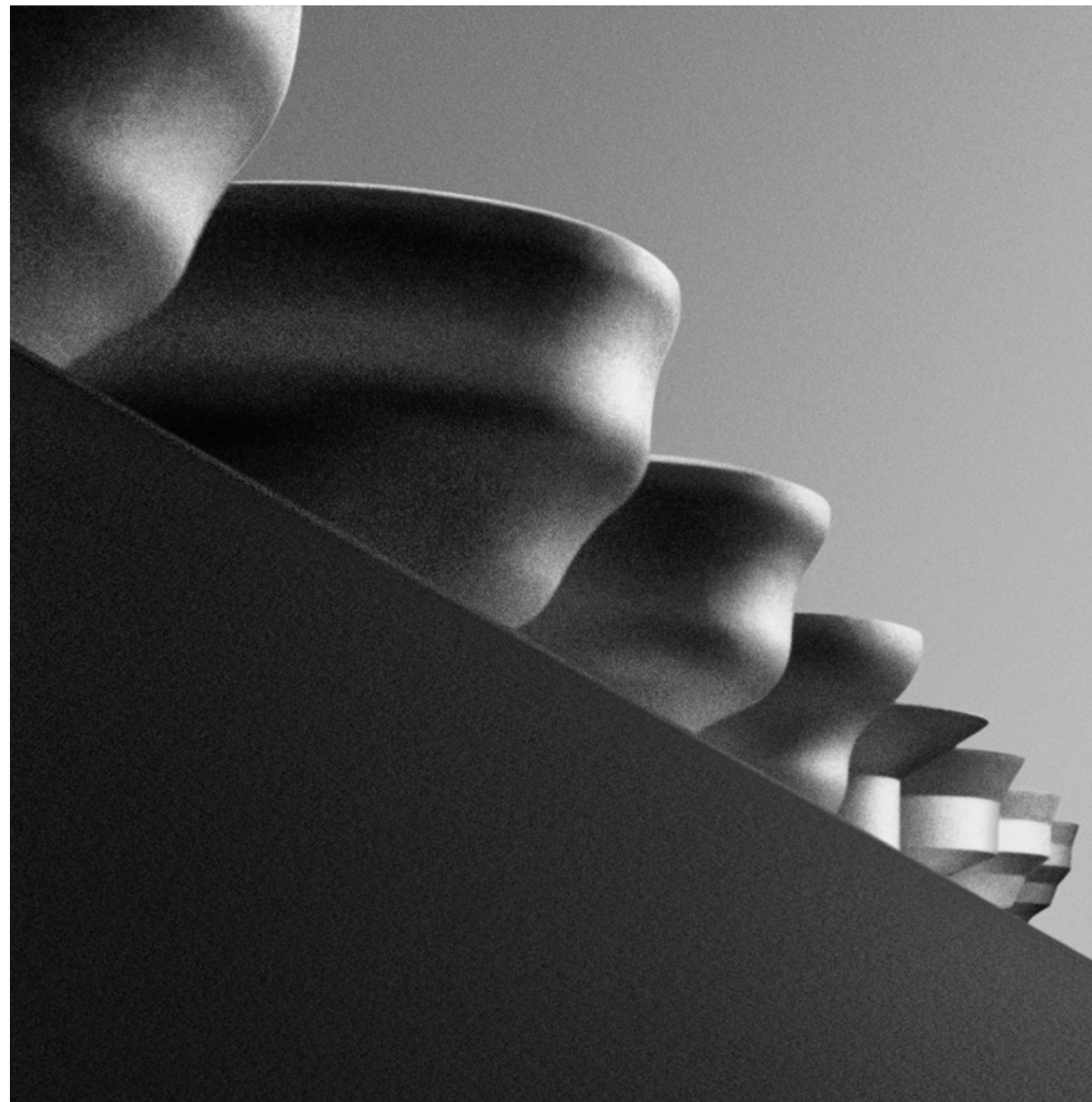
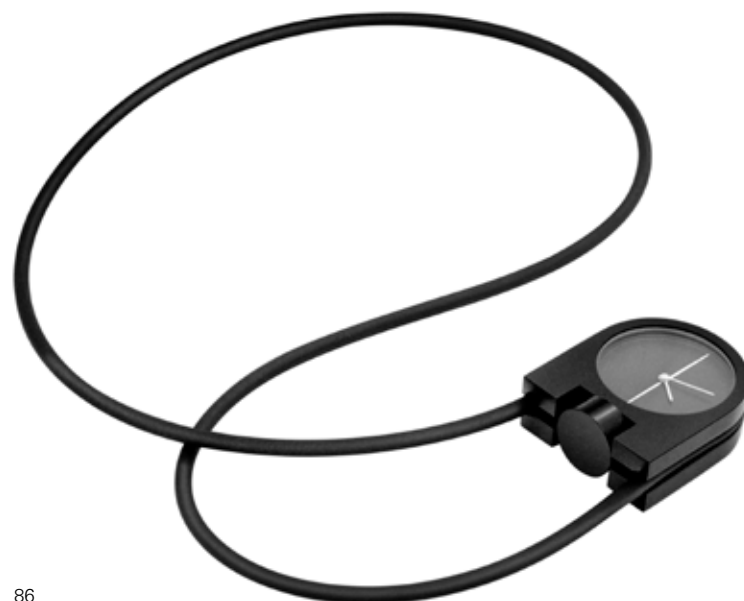
vormgever die zich als zelfstandig productontwerper vestigt en zijn in werk in eigen beheer op de markt brengt is Bruno Ninaber van Eyben. In 1971 opent hij zijn eigen studio omdat voor zijn vernieuwende ontwerpen geen animo is bij de fabrieken. Hoewel oorspronkelijk opgeleid tot edelsmid richt hij zich op het ontwikkelen van allerlei verschillende producten van horloges tot lampen en van ontwerpen van muntgeld tot het ontwikkelen van kleuren voor Sikkens. De seventy seven lamp (afb. 106). en het halshorloge (afb. 107). zijn inmiddels door hun bekendheid designiconen geworden. De innovatieve ontwerpen van Ninaber worden in de jaren zeventig al snel opgemerkt. In 1979 krijgt hij de toen voor het eerst uitgereikte Kho Liange le prijs voor industriële vormgeving voor zijn toen nog kleine oeuvre.

106
Bruno Ninaber van Eyben
Seventy Seven lamp 1977
aluminium en kunststof
collectie Bruno Ninaber van Eyben

107
Bruno Ninaber van Eyben
Halshorloge 1976
geanodiseerd aluminium en rubber
collectie Stedelijk Museum
's-Hertogenbosch/NL

108
Bruno Ninaber van Eyben
Gietijzeren schalen 2002
collectie Bruno Ninaber van Eyben

Bruno Ninaber van Eyben (1950)

Bruno Ninaber van Eyben studeert metaal en kunststoffen (voorheen afdeling edelsmeden) aan de Stadsacademie voor Toegepaste Kunsten te Maastricht. Daar studeert hij in 1971 cum laude af. Hij vestigt zich als zelfstandige en richt zich daarbij op het in eigen beheer ontwerpen en produceren van industrieel vervaardigbare gebruiksproducten. Vooral bekend uit deze tijd zijn het armbandhorloge (1973), het halshorloge (1976) en de uiterst minimale tl-lamp: de Seventy Seven lamp uit 1977. Zijn producten worden direct opgemerkt en in 1979 onderscheiden met de toen voor het eerst uitgereikte Kho Liang Ie-prijs voor industriële vormgeving. Bruno Ninaber vestigt definitief zijn naam als zijn ontwerp voor de Nederlandse Munt wordt gekozen en uitgevoerd. De commissie omschrijft het werk van Ninaber als: 'oorspronkelijk, vernieuwend, duidelijk, doordacht en functioneel'. De muntserie laat een telkens terugkerende gestileerde afbeelding van Koningin Beatrix zien. Haar portret is en face en gehalveerd, zij kijkt licht naar boven, de toekomst in. De andere helft is gevuld met drie verticale lijnen met opschrift. De belettering hiervan wordt door typograaf Gerard Unger geperfectioneerd. Deze serie wordt

geproduceerd in 1982 en doet dienst tot de invoering van de euro. In 1998 wint hij ook de wedstrijd die is uitgeschreven voor de Nederlandse euro, zijn ontwerp hebben wij daardoor dagelijks in handen (zie afb 109). Om zijn horizon te verbreden en zijn talenten in een bredere context te onderzoeken start Ninaber in 1985 samen met Wolfram Peters en Peter Crouwel het ontwerp bureau n | p | k, dat uitgroeit tot een van de grootste ontwerp bureaus van Nederland, met internationale waardering. Het bureau richt zich op het vervaardigen van hoogwaardige professionele producten waarbij kunststof en elektronica innovatief worden toegepast.⁸ In deze nieuwe context ontwerpt Ninaber een voorzittershamer voor de Tweede Kamer en ontwikkelt hij onder andere enkele bureau-accessoires als relatiegeschenk voor Randstad Uitzendbureau.

In 1997 verlaat hij n | p | k om een nieuw ontwerp bureau te starten: Studio Ninaber, waar hij meer persoonlijke producten kan ontwikkelen en produceren. Ninaber ontwerpt ook hier relatiegeschenken voor Randstad. Op het moment dat hij aan een van deze relatiegeschenken werkt, een vijzeltje van gietijzer, raakt Ninaber geboeid door het materiaal. Vanuit vorm en materiaalexperimenten ontstaan een aantal autonome gietijzeren schalen met een industrieel uiterlijk, die in 2002 in het Stedelijk Museum Amsterdam tentoongesteld worden (zie afb 108). In zijn studio werkt Ninaber samen met een klein team, aan de ontwikkeling en productie van hoogwaardige gebruiksproducten. De Bauhaus-gedachte van eenheid van vorm functie, techniek en materiaal wordt daarbij in ere gehouden. 'Met minder kan het niet met meer hoeft niet'⁹

109
Bruno Ninaber van Eyben
euromunten, ontwerp uit 1998
Collectie Bruno Ninaber van Eyben

110
Bruno Ninaber van Eyben
Sikkenswaaier Collectie Bruno
Ninaber van Eyben

is dan ook een van de ontwerpopvattingen van Ninaber. Het gaat hem om perfectionering van producten en productie: 'In al mijn producten zoek ik naar een evenwicht tussen de relevantie van het product voor de gebruiker, het materiaal en de wijze van produceren'.¹⁰ Functionaliteit is voor Ninaber dan ook belangrijker dan originaliteit. Een recent voorbeeld daarvan is de kleurenwaaier (zie afb. 110), die het team van Studio Ninaber voor Sikkens heeft ontworpen: 'Sikkens vroeg onze studio een kleurwaaier te ontwerpen. Dan komen wij niet met de eerste waaier in bananenvorm, om maar origineel te zijn. Wat wij eerst altijd doen, is gebruikers vragen naar de tekortkomingen van een product. Gebruikers van kleurenwaaiers klaagden dat het zo lastig is om kleuren met elkaar te vergelijken. Daarom hebben wij de

kleurstalen niet, zoals gebruikelijk, met een grote schroef verbonden, maar met een elastische band. Daardoor kunnen alle stalen eenvoudig naast elkaar worden gelegd. Het lijkt misschien een simpele oplossing, maar over de uitwerking is lang nagedacht'.¹¹ Zijn ontwerpen zijn goed doordacht en zowel praktisch als poëtisch: 'Ik zoek naar een zekere verstillings, een sereniteit die vanuit de keuze van het materiaal en de methode van constructie naar voren komt'.¹² Hij creëert zijn werken met de grootste zorg en met gevoel, zijn precieze manier van kijken heeft hij eigen gemaakt bij zijn ervaring als sieraadmaker. Hoewel Ninaber zijn producten geschikt maakt voor massaproductie en hij zich bezig houdt met de modernste geautomatiseerde productietechnieken, maakt handwerk nog altijd onderdeel uit van

zijn werkproces. Het ambacht is voor Ninaber echter meer een hulpmiddel dan een doel op zich: 'Het ambacht zie ik als hulpmiddel. Niet als doel, dat is niet zo interessant'.¹³ Maar juist de bijzondere kwaliteit van zijn producten is waarschijnlijk te danken aan de uitgebalanceerde wisselwerking tussen beide werkprocessen. In juli 2003 wordt Ninaber aangesteld als hoogleeraar vormgeving aan de faculteit Industrieel Ontwerpen van de TU Delft. Veel van zijn werk is opgenomen in belangrijke ontwerpcollecties, waaronder het prestigieuze Museum of Modern Art in New York, Neue Sammlung München en het Stedelijk Museum Amsterdam. In 2007 ontvangt hij de Oeuvreprijs van het Fonds BKVB. Een jaar later de Piet Zwart Prijs, een tweejaarlijkse oeuvreprijs van de Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers.